

»Religión hefur ein langan syndaregistara, við øllum frá heksabrenningum í miðöld og harðrendum islamistum í okkara tíð – til mótviljan hjá katólsku kirkjuni at nýta fyribyrrgan til at basa HIV smittu í Afrika«

opið kjak. Hetta skurrar í oyrunum á nógvum modernaðum menniskjum. Religión verður tí lögð undir at standa í andsøgn til modernað skilvísi og vísindaliga rannsakan. Klassiska dømi er kirkjuliga stríðið við Galileo Galilei um hvørt tað nú var jørðin ella sólin sum vóru kjanin í alheiminum. Modernaða fyrirðemi um »religión v.s. vísind« er móttstøðan ímóti menningarlæruni, sum í stóran mun er grundað á bókstaviliga bíbliutulking. Hesi dømi verða brúkt til vísa á, at religiúnin hefur eina innbygda fornufts-kúgan og veruleikaflýggjan.

Religiúnspologetar eru sjálvandi skjóttir at svara aftur og vísa á, at nógvir stórir vísindamenn hava trúð á Gud, umframt at argumentera fyri, at tað ber til at sameina trúgv og vísind, júst við at halda teimum atskild – sum tvey økir við hvør sínum spælireglum. Tað letir seg ikki gera at greina Gud vísindaliga, og náttúrulógirnar lata seg ikki greina við at vísa á Gud, verður havt á lofti. Men religiúnskritikarar halda fast um, at hóast summar útgávur av átrúnaði hava gjørt modernaðu heimsmyndina til part av síni gudfrøði, so er hetta ikki gjørt uttan tógvi stríð við religiúsar myndugleikar av øllum handa slag.

Drívmegi til at gera gott?

Men er hetta nokur endalig niðurstøða um átrúnaðin? Tey ið verja trúnnu, vilja vera við, at ein samanumtøka av søguni staðfestir, at heimurin var eitt verri stað um ikki tað var fyri átrúnaðin. Í einum almennum kjaki millum Tony Blair, ið stutt eftir sína

tíð sum forsetisráðharri í Bretlandi alment játtaði seg sum praktiserandi katolikk, og kenda gudsavnoktaran Christopher Hitchens, sála, førði Tony Blair fram, at hóast summar útgávur av religiósiteti vóru kúgandi, slapst ikki undan, at religiún kundi teljast millum størstu drívmegir til at gera gott í heiminum.

Tony Blair hefur víst á, at nærum helmingurin av øllum heilsufremjandi arbeiði í Afrika verður ríkið av kristnum felagskapum, og at nærum ein fjórðingur av heilsuumsorgan fyri AIDS rakt kring allan heim, verður ríkin av katólskum felagskapum. Sambært honum er hetta ein greið ábending um positivu árinu av religiún í modernaða heiminum.

Og søgan stuðlar honum, vilja fleiri kirkjusøgufrøðingar vera við – tí søgan er, sambært teimum, full av dómum um, at kristindómurin hefur verið við til, at gera heimin til eitt betri stað. Eitt klassiskt dømi er stríðið ímóti trælalaldinum, har kristnir aktivistar saman við sekulerum aktivistum stríddust fyri at fáa trælalaldið avtikið, við stóði í tí fatan, at øll menniskju høvdu javnbjóðis virði.

At religiósitetur søguliga eisini ofta hefur sýnt fanatiskar tendensir – har tað snúði seg meiri um, at umvenda heidningar til røttu trúnnu – enn at veita hjálp – sigur møguliga ikki so nógv um sjálvan religiósitetin. Tí at fanatismo, skilt sum heimsfatan, har tað bert er ein ávís hugsjón, ið er røtt, er at finna á so nógvum økjum. Ikki bert tí religiøsa økinum.

Totaliteru kommunistisku statirnir, sum í nógvum førum vildu útruðda religiún eru eitt nógv umrøtt dømi í kjakinum uppá hetta. Argumenti er, at fanatismo er meiri menniskjalig enn religiøs sum so.

Tony Blair hefur tí víst á, at tað, at avskrivað allan religiósitet orsaka av nøkrum »spiltum súreplum« svarar til at avskrivað allan politik orsaka av Hitler, Pol Pot og Stalin. Sambært hansara fatan er tað ikki religiúnin sjálv sum er trupuleikin, men tey sum brúka hana til sjálvsøkin áhugamál. Eins og at politikkurin í sær sjálvum ikki er tað vit skulu skilja okkum av við.

Tín tulking og mín

Men hetta er kanska at lata religiúnina sleppa dekan ov lætt. Tí samstundis sum tað stendur greitt, at religiún kann vera ein drívmegi til at gera gott, stendur eisini greitt, at fleiri av teimum religiøsu grundkeldunum, so ella so, viðhvørt eggja til hatur, harðskap og diskriminátión, eins og tær eggja til næstakærleika og minni sjálvsøkni. Men hetta sigur okkum nógv um religiøsu siðvenjarnar – tær kunnu nýtast rættuliga selektivt. Eitt nú ber til at vísa á, at Bíblían er rættuliga kvinnukúgandi í stóðum, ímeðan nokur skriftstøð tykjast geva kvinnuni væl hægri status enn tåtíðar religiøsa samfelagið annars viðurkendi henni.

Sostatt kann tað ofta gerast ein spurningur um hvør lesir, og hvør tulking vinnur frama í einum ávís-um religiøsum ella politiskum samangangi. Hesin veruleiki avdúkar, at

religiún ikki er nokur statisk eind sum stendur í stað. Religiún er altíð »up for grabs«, og kann geva íblástur bæði til kúgan og frígerðing. Dømi við trælalaldinum er rættuliga sigandi, tí trælalaldið var bæði rættvísigt og fordømt við Bíbliuni í hondini. Tað var bara ein spurningur um at velja røttu skriftstøðini burtúr.

Men samstundis sum Europa gerst minni og minni religiøst, í siðbundnum týðningi í hvussu er, eru røddir frammi sum spyrja, um vit ikki eru við at missa nokur virðismikil virðir so hvørt religiósiteturin má víkja fyri sekulariseringini. Heimspekingurin Alain De Botton, hefur eitt nú argumentera fyri, at átrúnaður hefur nokur týðandi virðir sum moderniteturin ikki kennir nógv til. Sambært honum ber til at taka tað besta burtúr átrúnaðinum, uttan at trúgva religiøsu lærusetningunum.

Eitt dømi er sosialur felagskapur. Flest allar religiúnir leggja stóran dent á felagskap, samveru og felagsvísiónir um hvussu heimurin eigur at vera. Hetta er moderniteturin við at missa við individualiseringini, argumenterar Alain De Botton fyri. Tí orsøkin til, at átrúnaður ofta hefur so stóra ávirkan og so sterka organisatión í samfelagnum er júst felagsandin millum tey religiøsu. Alain De Botton brúkar hetta sum dømi um eitt aspekt av religiún sekuleri heimurin kann læra nógv av. Eitt nú kunnu politisk áhugafeløg fáa nógvar ferðir meiri ávirkan, um tey læra seg at savna fólk um eitt felagsmál, á sama hátt sum religiøsir bólkur gera.